

Muhasebe Meslek Mensuplarının Adli Muhasebeciliğe İlişkin Farkındalık ve Algı Düzeyleri Farklılıkları

(Differences in Accounting Professionals' Levels of Awareness and Perceptions Regarding Forensic Accounting)

Ceyhan ÖZER^a Azize ESMERAY^b

^a Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Türkiye. c_ozler87@hotmail.com

^b Kayseri Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, Kayseri, Türkiye.
esmeray@kayseri.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Adli Muhasebe Adli Muhasebe Mesleği Hile</p> <p>Gönderilme Tarihi 20 Ekim 2021 Revizyon Tarihi 10 Aralık 2021 Kabul Tarihi 20 Aralık 2021</p> <p>Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi</p>	<p>Amaç – Bu çalışmanın amacı; muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebe konusu ile ilgili görüşlerini değerlendirmek ve adli muhasebecilik mesleği ile ilgili farkındalıklarının ve algı düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmektir.</p> <p>Yöntem – Araştırmanın evrenini Kayseri SMMM’ya kayıtlı bulunan muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda meslek mensuplarına anket uygulanmıştır. Çalışma tarihi itibarıyla KSMIMO’ya kayıtlı 1520 üye bulunmaktadır. Yapılan anket çalışmasında 37 kişiye e-mail yolu ile, 173 kişiye yüz yüze görüşme yolu ile ulaşılmış olup toplamda 210 kişiye anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programında güvenilirlik analizi, normallik ve frekans dağılımı, ANOVA gibi istatistikî yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir.</p> <p>Bulgular – Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik mesleği ile ilgili farkındalıklarının ve algı düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada yaş grupları ve deneyim açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının farkındalık ve algı ortalamaları 31-45 yaş aralığındakilerde ve 11-25 yıl deneyime sahip olanlarda diğer gruplara göre daha yüksektir. Unvan açısından farkındalık ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilirken algı ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Denetmen unvanına sahip muhasebe meslek mensuplarının diğer unvanlara sahip olanlara göre ortalamaları daha yüksektir.</p> <p>Tartışma – Bu çalışma sonucunda; ülkemizde adli muhasebeciliğin uygulanabilmesi için alt yapının yetersiz olduğu, eğitim ve seminerlerle adli muhasebecilik mesleğine farkındalık yaratılabileceği, ayrıca bu mesleğin kurumsal kimlik kazanabilmesi için yasalarla desteklenmesi gerektiği söylenebilir.</p>
ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Keywords: Forensic Accounting Forensic Accounting Profession Fraud</p> <p>Received 20 October 2021 Revised 10 December 2021 Accepted 20 December 2021</p> <p>Article Classification: Research Article</p>	<p>Purpose – The aim of this study is to evaluate the opinions of accounting professionals about the subject of forensic accounting and to determine whether their awareness and perception levels about the profession of forensic accounting differ according to demographic variables.</p> <p>Design/methodology/approach – The universe of the research consists of accounting professionals registered in Kayseri SMMMO. As of the working date, there are 1520 members registered in KSMIMO. In this direction, a questionnaire was applied to members of the profession. In the survey conducted, 37 people were contacted by e-mail, 173 people were contacted by face-to-face interview, and a total of 210 people were surveyed. The data obtained from the surveys were analyzed using statistical methods such as reliability analysis, normality and frequency distribution, ANOVA in the SPSS program.</p> <p>Findings – In the study conducted to determine whether the awareness and perception levels of professional accountants about the forensic accounting profession differ according to demographic variables, significant differences were found in terms of age groups and experience. Awareness and perception averages of professional accountants participating in the research are higher in those aged 31-45 and those with 11-25 years of experience compared to other groups. While significant differences were found between the awareness averages in terms of title, no significant differences were found between the perception averages. The average of professional accountants with the title of auditor is higher than those with other titles.</p>

¹Bu çalışma Haziran 2019 tarihli “Adli Muhasebecilik Mesleği ve Kayseri’deki Meslek Mensuplarının Adli Muhasebecilik Algısı Üzerine Bir Araştırma” isimli tezden ((Tez No:592528) türetilmiştir.

Önerilen Atf/ Suggested Citation

Özer, C., Esmeray, A. (2021). Muhasebe Meslek Mensuplarının Adli Muhasebeciliğe İlişkin Farkındalık ve Algı Düzeyleri Farklılıkları, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13 (4), 3712-3727.

Discussion – As a result of this study; It can be said that the infrastructure for the implementation of forensic accounting in our country is insufficient, awareness can be created for the forensic accounting profession with trainings and seminars, and this profession should be supported by laws in order to gain a corporate identity.

1. GİRİŞ

Tüm teknolojik gelişmeler birtakım ihtiyaçların ürünüdür ve beraberinde kolaylık ve değişimleri getirir. İşletmeler açısından bu değişim iş tanımlarının ve iş yapma şekillerinin kökten değişimi anlamına gelmektedir. Sadece bireyler için değil işletmeler için de artık çevrim içi bir hayat söz konusudur. Bu aynı zamanda işletmeler için yeni tehditler, güvenlik boşlukları ve sorunları, teknoloji tabanlı suiistimal ve dolandırıcılıklar demektir.

İnsanlık tarihi için hile, tehdit, dolandırıcılık gibi kavramlar, gelişen teknoloji ile ortaya çıkmış kavramlar olmamasına rağmen yapılış ve ortaya çıkış biçimleri sürekli değiştiği için, bunların tespiti ve kontrolü de sürekli bir değişimi ve takip ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu tehdit ve dolandırıcılık sayılarının artması ve içeriklerinin dijital dönüşüme bağlı olarak değişmesi ayrıca kompleks olması, mevcut muhasebe ve denetim fonksiyonlarına ilave kontrol ve takip ihtiyacı gerektirdiği için, koruyucu, önleyici ve destek sağlayıcı başka bir araç ihtiyacı doğurmuştur. Bu araç “adli muhasebe” adı altında literatüre girmiştir.

Entegre bir kavram olarak ortaya çıkan adli muhasebe, bu yönü ile üst nitelikli bir disiplindir. Adli muhasebe ve adli muhasebecilik mesleğinin artan önemi bu çalışmanın hareket noktasını oluşturmuştur. Çalışmada öncelikle adli muhasebe ve adli muhasebecilik kavramını açıkladıktan sonra faaliyet konuları ve ortaya çıkış nedenlerine değinilmiş ve muhasebe meslek mensuplarının konunun bilinirliği, farkındalığı ve algı düzey farklılığı araştırılmıştır.

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere, Kayseri Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına (KSMMM) kayıtlı muhasebe meslek mensuplarına adli muhasebe konusundaki algıları ve farkındalık düzeylerinin tespiti için bir anket çalışması yapılmıştır.

Tüm dünyada gittikçe büyüyen ve karmaşık hale gelen finansal sorunlar karşısında hile ve yolsuzlukları önlemek için sahip olunan imkânlar da gelişmektedir (Golden ve Pilkington, 2006: 546). Söz konusu finansal sorunlar muhasebe ve denetim literatürüne büyük ölçekli finansal skandallar adı ile girmiştir.

Wordcom ve Enron gibi isimlerle anılan bu skandallar göstermiştir ki işletmeler hilelere karşı daha farklı donanımlar geliştirmelidir (Elitaş, 2012; 156), bu farklı donanım arayışı hile tespiti veya incelemeleriyle ilişkilendirilen adli muhasebe kavramını ortaya çıkarmıştır.

Adli muhasebe; muhasebe, denetim, finans, sayısal yöntemler, hukuk, davranış bilimleri, araştırma ve sorgulama gibi hünerlerin, kanıt toplama, analiz etme ve değerlendirmede kullanılması, bulguların raporlanması gibi hizmetlerden oluşmakta (Açık, 2016; 1072), (Kılıç ve Önal, 2021; 469) ve hile ve yolsuzluklarla mücadelede önemli bir araç olarak kabul görmektedir (Çil Koçyiğit vd.; 158).

“Muhasebe ve hukuk bilimlerinin kesişme noktasında yer alan adli muhasebe belge hileleri, finansal tablo hileleri, kredi kartı hileleri, vergi hileleri, zimmet, yolsuzluk, iflas, birleşme, bölünme ve devir işlemleri gibi konularda anlaşmazlıkların olduğu durumlarda işletmenin değerlemesi ve gerçek kazancının tespiti gibi birçok konuda kullanılabilir” (Pamukçu, 2017; 230). Bu kullanım alanları adli muhasebenin, özellikle yasal amaçlar için, delil olarak kullanılmasına ihtiyaç duyulan bilgilerin sağlanmasıyla ilgili bir uzmanlık alanı olduğu anlamına gelir (Kasum, 2009;2).

“Ana tema olarak hukuksal sorunların çözümünü esas alan adli muhasebe, kanıt toplama, sorgulama, denetim, araştırma gibi teknikleri kullanarak sorunlara çözüm aramaktadır. Muhasebe sorunlarını içeren bu kavram, işletmelerin yaşamış oldukları mali sorunları ele alarak bu sorunları sınıflandırmak, özetlemek, analiz etmek, analizleri yorumlamak ve kanuni işlemlerin defterlerini tutmak gibi çeşitli faaliyetler yürütür. Bu çalışmaları yürütürken ticaret kanunu, borçlar kanunu, vergi kanunu ve bunlara benzer diğer hukuki kanunların etkisi altındadır” (Kızıl vd., 2016). Bu doğrultuda adli muhasebe bilim dalını, profesyonel olarak, gelir elde etmek amacıyla uygulayan gerekli ve yeterli donanımlara sahip kişilere “Adli Muhasebeci” denir (Gülten, 2010; 313).

Bir başka bakış açısına göre ise; adli muhasebe mesleği ortaya çıkmadan önce muhasebe meslek mensupları muhasebe hizmetlerini yürütürken, gerektiğinde zaten mahkemeye çıkararak muhasebe bilgilerini paylaşırlardı, sonraki yıllarda muhasebe meslek mensuplarının mahkemede bu şekilde bilgilerini paylaşması “adli muhasebecilik” mesleğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Gülten ve Kocaer, 2011; 13). Sonuç itibariyle adli muhasebecilik bir ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. ‘*Muhasebeciler sayılara bakar ama adli muhasebeciler sayıların arkasına bakar*’. Adli muhasebeciler tarafından kullanılan birincil metodoloji objektif doğrulamadır bu doğrultuda adli muhasebeciler gerçeği takdir etmeye ve bulgularını mahkemeye sunmaya çalışırlar. (Mazumder,2011; 3) ki bu sayede dolandırıcılık, yolsuzluk ve rüşvet davalarının keşfedilmesinde ve önlenmesinde önemli bir rol oynayabilirler (Rezaee ve Wang, 2019;269).

Adli muhasebecilerin sadece finansal suç incelemelerini yürüttüğü algısı vardır, oysa adli muhasebeciler yolsuzluk araştırmaları yanında birçok hizmet vermektedir. Bazen adli muhasebeciler ticari anlaşmazlıklar üzerine çalışırken, bazen de görüş beyan eden uzman, arabulucu veya danışman olarak görev almaktadır. Hakem olarak görev aldıklarında; mahkeme heyeti üyesi bir hâkim ya da jüri olarak görev yapmaları için mahkeme tarafından atanırlar. Danışman olarak görev aldıklarında ise adli muhasebeciler araştırmalara yardımcı olurlar, konu ile ilgili tespit ettikleri bilgileri sunarlar, giderleri ve zararları hesaplayıp, strateji geliştirmeleri için avukatlara yardımcı olurlar (Akyel, 2019; 77). Dolayısı ile adli muhasebecilik mesleği, temelinde finansal olaylardaki *hile denetimi, araştırmacı muhasebecilik, uzman tanıklık, dava destek danışmanlığı* kavramlarını içerisinde barındıran bir meslek alanı (Kurt ve Uçma, 2009; 161) olarak birçok hizmeti sağlayabilir.

Uzman tanıklık, bir uzmanın kendi uzmanlık alanıyla ilgili davalarda, bilimsel araştırmalar yaparak elde ettiği verileri görsel araçlar ve belgeler aracılığıyla mahkemede sunmasıdır (Çabuk ve Yücel, 2012; 71). *Dava desteği* ya da *hukuki destek*, adından da anlaşılacağı üzere, mesleğin uygulanması noktasında, bir dava öncesinde ya da dava sürerken ilgili yargı makamlarına ya da avukata sağlanan destek hizmetini ifade etmektedir (Karacan, 2012; 113). Adli muhasebe uzmanlığının kapsamı, cezai konularda ortaya çıkan şikayetler, hukuk davalarından doğan tazminat beyanları ve kurumsal soruşturmalar sırasında ortaya çıkan söylentiler ve soruşturmaları içerebilir, bu kapsamda yapılan soruşturmanın bulguları, bir kişi ya da kurumu etkileyici niteliktedir. Bu noktada adli muhasebe uzmanı *hile denetçisi (araştırmacı muhasebecilik)* görevini üstlenmektedir (Erdoğan,2020;3718). Hile denetçiliği, mali verilerin doğruluğundan ve güvenilirliğinden şüphe duyulması durumunda başvuru adli muhasebe uzmanlık alanıdır (Doğan, 2017;19).

Adli muhasebenin geleneksel muhasebe ve denetimden farkı; sorunların derinine inmesi ve görünenden çok görünmeyenle ilgilenen bir bilim dalı olmasıdır (Çeliker ve Aygün, 2018;152). Bu doğrultuda adli muhasebecinin de geleneksel muhasebeciden farklı olarak ilgi alanına giren konular aşağıdaki gibidir (<http://www.forensic-accounting-information.com>, 01.02.2019; Pazarçeviren, 2005; 2; Marden ve Darner, 2006; 62; Thornhill, 1995; 32):

- ✓ Finansal delillerin analizini yapmak,
- ✓ Finansal delillerin sunumunu ve analizini destekleyecek yazılımlar geliştirmek,
- ✓ Elde edilen bilgileri belgeler, raporlar veya dokümanlar şeklinde incelemek,
- ✓ Toplanan kanıtları desteklemek amacıyla duruşmada görsel dokümanlar sunmak, uzman şahitlik yaparak veya mahkemede tanık olarak yasal işlemlere destek sağlamak,
- ✓ Boşanmalarla ilgili mali anlaşmazlıklara bakmak,
- ✓ Cinayetle ilgili davaların mali boyutunu araştırmak,

Görüldüğü üzere bu yönüyle adli muhasebe geleneksel muhasebenin çok daha ötesini kapsarken (Erdoğan, 2020; 3715) adli muhasebecinin iş tanımı da geleneksel muhasebecinin iş tanımından çok daha kapsamlı ve oldukça entegredir.

Şirket sahipleri ve yatırımcıların yanında çalışanlar, devlet, kredi kurumları ve denetim firmaları gibi birçok kesim muhasebe hilelerinden zarar görür (Akyel, 2009; 71). Bu bağlamda hileyle mücadele eden bir alana ihtiyaç duyulmaya başlamış ve adli muhasebe bu noktada önem kazanmıştır. Adli muhasebeciliğin ortaya çıkmasının en önemli nedenleri arasında, mali müfettişlerin sorunu tek yönden incelemesi, iç denetçilerin yolsuzlukları tespit etmede başarısız olmaları, iç denetleme ve denetim komitelerinin kurumsal hileleri açığa çıkarmada yetersiz olmaları gösterilebilir (Meriç, 2016; 12). Adli muhasebeye ihtiyaç duyulmasının nedenleri aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

İç Denetim: Günümüzde iç denetim önem kazanmış ve iç denetimin etkinliğini artırmaya yönelik faaliyetler ve eğitimlerle birlikte iç denetimlerde hile ve hileli durumları ortaya çıkarma becerileri arttırılmıştır. Bazı iç denetim birimleri, hileleri ortaya çıkarmada daha becerikli iken bazıları da bu konuda yetersiz kalmaktadır (Akyel, 2009; 73).

Bilirkişilik Müessesesiyle İlgili Sebepler: Türk Hukuk Sistemi; çözümü, uzmanlığı ve özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde mahkemelere bilirkişilerden faydalanma olanağı sunmaktadır (Özdemir,2015; 1)

Değişen Şirket Ortamı: Günümüzde yöneticiler hileleri tespit etme ve hileyle mücadele etme konusunda daha hassas tutum sergilemektedirler. Üst düzey yöneticiler, olası hile girişimlerini ortaya çıkarabilecek her türlü belge ve bilgiyi dış denetçilere sunmakla görevlidirler. Denetim komiteleri delillerin tüm ayrıntıları ile incelenmesi gerektiği düşüncesini benimsemekte ve bu nedenle denetçilerle daha çok görüşmekte ve olası hile girişimleri konusunda ekstra incelemeler istemektedirler (Golden ve Pilkington, 2006; 540).

Değişen Hile ve Suç Şekli: 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayıp diğer ülkelere yayılan muhasebe işlemlerindeki usulsüzlüklerin altında yatan esas neden, işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin maddi ve manevi güç kazanma isteğidir. İşletme sahipleri veya yöneticileri genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartlarını göz ardı ederek veya bu ilke ve standartların boşluklarından yararlanarak uygulamış oldukları muhasebe sistemlerini kendi isteklerine göre şekillendirebilmektedir. İşletme yönetimi, işletmedeki konumunu sağlamlaştırma isteği ve daha fazla kazanmak için birtakım hile ve yolsuzluklara başvurabilmektedirler (Usul ve Topçuoğlu, 2011; 57). Görüldüğü üzere adli muhasebe değişim ve buna bağlı olarak duyulan ihtiyaç nedeniyle ortaya çıkmıştır.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye'de adli muhasebe konusu henüz yeterli derecede uygulama alanı bulmasa da bu konu ile ilgili hazırlanan akademik çalışmalar her geçen gün literatürde yerini almaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Küçük (2021) tarafından yapılan çalışmada, Gaziantep ilinde bankaların karşılaştığı ve adliyeye intikal etmiş muhasebe hilelerine ilişkin dava dosyaları niteliksel açıdan incelenmiştir. Söz konusu dosyalardan elde edilen veriler ile hile yapanların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, pozisyonu, hilenin nasıl yapıldığı, hileye başvurma nedeni gibi bilgiler nitel yöntem aracılığıyla analiz edilip yorumlanmıştır.

Üçoğlu (2021) tarafından yapılan çalışmada, içerik analizi ile Türkiye'de gelecekte açılacak ilk adli muhasebe yüksek lisans programında yer alması gereken 10 adet zorunlu ders ve 2 adet seçmeli ders ile bu derslerin asgari içeriklerine göre müfredat modeli geliştirilmiştir. Ayrıca müfredattaki zorunlu dersler, öğrenme çıktıları ve adli muhasebecilerde bulunması beklenen bilgi setiyle eşleştirilmiştir.

Bilen ve Akatak, (2019) tarafından yapılan çalışmada adli muhasebecilik mesleğinin üç alanda ele alındığı, bu alanlardan birinin, avukatlara yardımcı olma amacı ile "dava desteği", bilirkişi bilgisi açısından "uzman tanıklık" ve firma yönetimi ve ilgili tarafların talepleri doğrultusunda hizmet vermek için "araştırmacı muhasebecilik" veya "hile araştırmacılığı" olduğu açıklanarak bu üç alandan ilk ikisinin yargı için, diğerinin ise, işletme yönetimi için önem kazandığı ifade edilmiştir. Danışmalık desteği davalarının bilinçsizce yargıya taşınmasının önüne geçilerek zaman ve kaynakların israfının önüne geçileceği de vurgulanmıştır.

Çeliker ve Aygün (2018) tarafından yapılan çalışmada Van ilindeki muhasebe meslek mensupları ve avukatlara adli muhasebe algı düzeyleri ile ilgili anket çalışması yapılmış, ankete katılanların adli muhasebe konusuna uzak olduklarını ve bu konudaki farkındalıklarının da düşük olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca adli muhasebe uygulamalarının özellikle finansal tablolara ve dolayısıyla işletmelerin açıklayacağı bilgilere olan güveni arttıracığı, adli muhasebecilik mesleğinin ülkemiz için bir gereklilik olduğu ve bu alanda yapılan çalışmaların ülkemizde adli muhasebecilik mesleğine katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Kıllı ve Çeviren, (2017) tarafından yapılan çalışmada, Mersin ilindeki muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebe/ adli muhasebecilik mesleği ile ilgili görüşleri ve farkındalık düzeylerinin tespiti amacıyla, meslek mensuplarına anket uygulanmış, ankette meslek mensuplarının adli muhasebe kavramını duydukları ancak yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir, bunun nedenleri arasında, iş yüklerinin fazla olması ve meslek ile ilgili gelişmeleri takip etmeye zaman ayıramamaları gibi gerekçeler öne sürülmüştür. Ayrıca

ülkemizde adli muhasebe alanında akademik çalışmalar yapılmasına rağmen, uygulamada eksikliklerin bulunduğu ifade edilmiştir.

Dağdeviren ve Mirza (2017) tarafından Ege bölgesi muhasebe meslek mensuplarına anket çalışması yapılmış ve anket sonuçlarına göre, meslek mensuplarının adli muhasebeye ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve konuya ilişkin yasal düzenlemelerin henüz yeterli olmadığı fakat ileride gereken düzenlemelerin yapılabileceği ifade edilmiştir.

Akın ve Onat (2015) tarafından, muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik mesleğine bakış açıları ve farkındalıklarının analizini değerlendirmek için Batı Akdeniz Bölgesinde bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda muhasebe meslek mensuplarının genel olarak adli muhasebecilik kavramına uzak oldukları ve farkındalık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mesleğe yönelik lisans ve yüksek lisans düzeyinde programların açılması, mesleğin meslek yasaları ve kanunlar ile desteklenmesi ve staj imkanlarının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Ciğer ve Topsakal (2015) tarafından yapılan çalışmada Antalya ilindeki serbest muhasebeci ve mali müşavirler ile avukatlara bir anket çalışması yapılmış, çalışma sonucunda üniversitelerin adli muhasebe eğitimi konusuna daha duyarlı olmalarının gerekliliği belirtilmiştir.

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik mesleğine ilişkin farkındalıklarını ve algı düzeylerini ortaya koymak, ayrıca meslek mensuplarının demografik özellikleri ile adli muhasebe farkındalıkları ve algı düzeyleri arasındaki anlamlı ilişkiler olup olmadığını tespit etmektir. Bu doğrultuda oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H1: Katılımcıların deneyimleri açısından adli muhasebecilik farkındalıkları anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H2: Katılımcıların deneyimleri açısından adli muhasebecilik algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H3: Katılımcıların unvanları açısından adli muhasebecilik farkındalıkları anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4: Katılımcıların unvanları açısından adli muhasebecilik algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5: Katılımcıların yaş grupları açısından adli muhasebecilik farkındalıkları anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H6: Katılımcıların yaş grupları açısından adli muhasebecilik algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri SMMMO'ya kayıtlı bulunan muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Kayseri Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası verilerine göre 2018 yılında Kayseri'de toplam 1520 üye bulunmaktadır. Anket çalışmasında, Kayseri SMMMO'ya kayıtlı olan meslek mensuplarına e-mail yoluyla ve yüz yüze görüşmeler yaparak ulaşılmıştır. İnternet üzerinden 37 kişiye, yüz yüze görüşme ile de 173 kişiye ulaşılmış olup toplamda 210 kişiden sağlıklı veriye ulaşılmıştır.

3.3.Veri Toplama ve Değerlendirme Aracı

Araştırmada kullanılan anket soruları Nurten Bayrak, (2016) "Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'de Uygulanabilirliğinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", Niğde Üniversitesi ve Zübeyde Kaya, (2013) "Adli Muhasebecilik Kavramı Farkındalığı: Türkiye'de Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmalarındaki anket sorularından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 6 sorudan oluşmakta muhasebe meslek mensuplarının demografik bilgileri ölçülmektedir. İkinci bölümde muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik farkındalıkları ölçülmeye çalışılmış olup dörtlü likert ölçeği şeklinde 4 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölümde ise muhasebe meslek mensuplarının algılarını ölçmeye yönelik sorular sorulmakta olup beşli likert ölçeği şeklinde toplamda 34 sorudan oluşmaktadır. 2019 yılına ait anket çalışmasından elde edilen veriler SPSS 22 programına girilmiştir. Bu programda güvenilirlik analizi, normallik ve frekans dağılımı ile belirlenen gruplar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını ve bu farklılıkların nereden

kaynaklandığını belirlemek için tek yönlü ANOVA testi (One Way ANOVA) gibi istatistiki yöntemler kullanılmıştır (Coşkun vd., 2012; 200).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan istatistiki yöntemler ile veriler analiz edilerek yorumlanmış ulaşılan sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

3.5. Frekans Dağılımının Sonuçları ve Değerlendirilmesi

Bu çalışmada ankete katılan Kayseri ilinde bulunan 210 muhasebe meslek mensuplarına güvenilirlik testi uygulanmıştır. Güvenirlik katsayısı olan Cronbach Alpha 0,824 çıkmıştır. Güvenirlik katsayısı 0.80'den büyük olduğu için bu anket çalışmasının oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Kayış, 2016; 405).

Tablo 1. Güvenilirlik Katsayısı

Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
,824	38

Kayseri'de 63'ü stajyer SM, 140'ı SMMM, 3'ü YMM ve 4'ü denetçi olmak üzere toplamda 210 meslek mensubuna anket uygulanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen veriler aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Demografik Özelliklerini Gösteren Frekans Tablosu

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)	Unvan	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	55	73.8	Stajyer SM	63	30
Erkek	155	26.2	SMMM	140	66,7
Yaş	Frekans	Yüzde (%)	YMM	3	1,4
20-30	64	30.5	Denetçi	4	1,9
31-45	114	54.3	Deneyim	Frekans	Yüzde (%)
46 ve üzeri	32	15,2	1-10	111	52,9
			11-25	83	39,5
Eğitim	Frekans	Yüzde (%)	25 ve üzeri	16	7,6
Lise	3	1.4			
Ön Lisans	6	2.9	Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Lisans	185	88.1	Bağımlı	111	52,9
Lisansüstü	16	7.6	Bağımsız	99	47,1
Toplam	210	100	Toplam	210	100

Tablo 2'de görüleceği üzere ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %73,8'i kadın, %26,2'si erkek, %30,5'inin yaşı 20-30, %54,3'ünün yaşı 31-45, %15,2'sinin yaşı 46 ve üzeri, %1,4'ünün eğitim düzeyi lise, %2,9'unun eğitim düzeyi önlisans, %88,1'nin eğitim düzeyi lisans, %7,6'sının eğitim düzeyi lisansüstü, %30'u stajyer SM, %66,7'si Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, %1,4'ü YMM, %1,9'u denetçi, %52,9'unun deneyim yılı 1-10 yıl, %39,5'inin deneyim yılı 11-25, %7,6'sının deneyim yılı 25 ve üzeri, %47,1'i bağımsız çalışan, %52,9'u ise bağımlı çalışandır.

3.6. Normallik Testi

İstatistiksel olarak normal dağılıma uyma birçok istatistiksel testin ön şartıdır. Pek çok istatistiksel analizin ön şartı verilerin normal dağılıma uyması veya normal dağılıma yakın olması gerekmektedir. Verilerin dağılımının normal dağılıma uyup uymadığı görsel veya matematiksel olarak test edilebilir. Görsel testte, görsel grafiklerle örneğin Histogram veya detrended normallik grafiği normallik testi yapılırken, matematiksel testler Kolmogorov Smirnov veya Shapiro Wilks testidir (Terzi,2019;209).

Tablo 3. Normallik Testi Tablosu

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	P	İstatistik	df	
ω	,059	210	,077	,989	210	,101

ω: Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilikle ilgili farkındalık ve algı düzeylerini ölçmeye yönelik sorulara verilen cevapların ağırlıklı ortalama değeri.

Yukarıdaki tabloya göre "Shapiro-Wilk" testinin "p" değeri 0,05' den ($0.101 > 0.05$) büyük olduğu için tüm gruplar için "%95 güvenle veriler normal dağılımlıdır" denilebilir.

Tablo 4. Muhasebe Meslek Mensuplarının "Adli Muhasebe", "Hile Denetçiliği", "Dava Destek Danışmanlığı" ve "Bilirkişilik" Farkındalık Düzeylerini Gösteren Frekans Tablosu

İfadeler	Hiçbir Bilgim Yok		Biraz Bilgim Var		İlgilendiğim Bir Konu		Üzerinde Çalıştığım Bir Konu	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Adli Muhasebe Bilgisi	74	35,2	91	43,3	33	15,7	12	5,7
Adli Muhasebenin Kullanım Alanlarından "Hile Denetçiliği" Bilgisi	80	38,1	99	47,1	23	11	8	3,8
Adli Muhasebenin Kullanım Alanlarından "Dava Destek Danışmanı" Bilgisi	108	51,4	75	35,7	16	7,6	11	5,2
Adli Muhasebenin Kullanım Alanlarından "Bilirkişilik (Uzman Tanıklık)" Bilgisi	56	26,7	88	41,9	45	21,4	21	10

Tablo 4'te ankete katılanların %43,3'ü adli muhasebe hakkında biraz bilgisi olduğunu belirtmiş, %35,2'si hiçbir bilgisinin olmadığını, %15,7'si ilgilendiği bir konu olduğunu, %5,2'si üzerinde çalıştığı bir konu olduğu cevabını vermiştir. Hile denetçiliği farkındalıklarının ölçüldüğü soruda muhasebe meslek mensuplarının %47,1'i biraz bilgin var, %38,1'i hiçbir bilgin yok, %11'i ilgilendiğim bir konu ve %3,8'i üzerinde çalıştığım bir konu ifadesini seçmişlerdir. Katılımcıların dava destek danışmanı hakkında farkındalıklarının ölçüldüğü soruda %51,4'ü hiçbir bilgin yok, %35,7'si biraz bilgin var, %7,6'sı ilgilendiğim bir konu ve %5,2'si üzerinde çalıştığım bir konu ifadelerini seçmişlerdir. Uzman tanıklık farkındalık düzeylerinin ölçüldüğü soruda ise, katılımcıların %41,9'u biraz bilgisinin olduğunu, %26,7'si hiçbir bilgisinin olmadığını, %21,4'ü ilgilendiği bir konu olduğunu ve %10'u ise üzerinde çalıştığı bir konu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5.Muhasebe Meslek Mensuplarının Adli Muhasebecilik Algı Düzeylerini Gösteren Frekans Tablosu

İFADELER		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	\bar{x}	S. S
1.İlgili kuruluşların düzenleyecekleri eğitim ve seminerlerle bu mesleğe farkındalık yaratılabilecektir.	Kişi Sayısı	10	4	17	96	83	4,13	0,98
	%	4,8	1,9	8,1	45,7	39,5		
2.Adli muhasebecilik mesleğinde başarılı olabilmek için yoğun bir muhasebe eğitimi gerekmektedir.	Kişi Sayısı	5	19	15	109	62	3,97	0,97
	%	2,4	9,0	7,1	51,9	29,5		
3. Adli muhasebe adliyelerin muhasebe sistemidir.	Kişi Sayısı	53	50	61	41	5	2,50	1,14
	%	25,2	23,8	29,0	19,5	2,4		
4. Adli muhasebe, muhasebe davalarının adliyede görülmesidir.	Kişi Sayısı	19	45	57	70	19	3,12	1,12
	%	9,0	21,4	27,1	33,3	9,0		
5. Adli muhasebecinin derin bir muhasebe bilgisine sahip olması gerekmektedir.	Kişi Sayısı	8	14	27	92	69	3,95	1,03
	%	3,8	6,7	12,9	43,8	32,9		
6. Ülkemizde adli muhasebecilik mesleğini seminer, yayın gibi faaliyetlerle yönlendirecek kurum ve kuruluşlara ihtiyaç vardır.	Kişi Sayısı	7	11	12	100	80	4,12	0,97
	%	3,3	5,2	5,7	47,6	38,1		
7. Adli muhasebeciliğin ayrı bir müfredatı olmalıdır.	Kişi Sayısı	8	15	43	97	47	3,76	1,00
	%	3,8	7,1	20,5	46,2	22,4		
8. Adli muhasebecilik konusunda yapılan eğitimler yetersizdir.	Kişi Sayısı	7	12	26	91	74	4,01	1,00
	%	3,3	5,7	12,4	43,3	35,2		
9. Ülkemizde adli muhasebeciliğe önemli ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır.	Kişi Sayısı	3	9	36	109	53	3,95	0,85
	%	1,4	4,3	17,1	51,9	25,2		
10. Adli muhasebeci dürüst, güvenilir ve tarafsız olmalıdır.	Kişi Sayısı	7	2	4	48	149	4,57	0,86
	%	3,3	1,0	1,9	22,9	71,0		
11.Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik unvanını alabilmek için bir staj dönemi geçirmeleri gerekmektedir.	Kişi Sayısı	15	23	26	84	62	3,74	1,20
	%	7,1	11,0	12,4	40,0	29,5		

12. Adli muhasebecilikte deneyim başarıyı arttırır.	Kişi Sayısı	9	10	16	78	97	4,16	1,05
	%	4,3	4,8	7,6	37,1	46,2		
13. Ülkemizde adli muhasebecilerin staj yapabilecekleri kurum ve kuruluşlar yeterli düzeydedir.	Kişi Sayısı	51	70	55	24	10	2,39	1,12
	%	24,3	33,3	26,2	11,4	4,8		
14. Adli muhasebecilik mesleğinin profesyonel bir yapıya ulaşabilmesi için sertifikasyon faaliyetlerinin ülkemizde yetkili kurum veya kuruluşlar tarafından yapılması gerekecektir.	Kişi Sayısı	6	14	30	106	54	3,90	0,96
	%	2,9	6,7	14,3	50,5	25,7		
15. Adli muhasebecilik mesleğinin uygulanabilmesi için 3568 sayılı meslek yasası ile düzenlenmesi gerekmektedir	Kişi Sayısı	4	11	37	91	67	3,98	0,94
	%	1,9	5,2	17,6	43,3	31,9		
16. Adli muhasebenin uygulanabilmesi için gerekli alt yapı yetersizdir.	Kişi Sayısı	6	18	42	98	46	3,76	0,98
	%	2,9	8,6	20,0	46,7	21,9		
17. Adli muhasebenin uygulanabilmesi için ayrı bir yasanın olması gerekmektedir.	Kişi Sayısı	9	24	49	94	34	3,57	1,03
	%	4,3	11,4	23,3	44,8	16,2		
18. Adli muhasebecilik muhasebe meslek mensuplarına yeni iş fırsatları sunacaktır.	Kişi Sayısı	6	8	18	97	81	4,14	0,93
	%	2,9	3,8	8,6	46,2	38,6		
19. Adli muhasebecilerin diğer bilim dallarını da biliyor olması gerekir (denetim, hukuk, suç bilimi vs.)	Kişi Sayısı	5	7	16	93	89	4,21	0,90
	%	2,4	3,3	7,6	44,3	42,4		
20. Hile ve yolsuzlukların önlenmesi için adli muhasebeye ihtiyaç vardır.	Kişi Sayısı	7	8	11	107	77	4,14	0,93
	%	3,3	3,8	5,2	51,0	36,7		
21. Hile ve yolsuzluklarla mücadelede ülkemizdeki yasal düzenlemeler yeterli düzeydedir.	Kişi Sayısı	45	85	40	23	17	2,44	1,18
	%	21,4	40,5	19,0	11,0	8,1		
22. Hile ve yolsuzluğun önlenmesi için mahkeme tarafından bir hile denetçisinin atanması gerekmektedir.	Kişi Sayısı	4	7	36	120	43	3,91	0,82
	%	1,9	3,3	17,1	57,1	20,5		

23.Hile ve yolsuzlukların tespitinde ülkemizdeki denetim faaliyetleri yeterli düzeydedir	Kişi Sayısı	45	93	41	20	11	2,33	1,08
	%	21,4	44,3	19,5	9,5	5,2		
24.Hile denetimi uygulamasında çeşitli tekniklerin bilinmesi gerekmektedir.	Kişi Sayısı	4	7	9	114	76	4,20	0,82
	%	1,9	3,3	4,3	54,3	36,2		
25.Hile denetçiliğinin yapmış olduğu işleri denetçide yapabilir.	Kişi Sayısı	9	50	63	66	22	3,20	1,05
	%	4,3	23,8	30,0	31,4	10,5		
26.Türkiye’de bilirkişilik müessesesi etkin olarak işlemektedir.	Kişi Sayısı	25	83	55	37	10	2,64	1,05
	%	11,9	39,5	26,2	17,6	4,8		
27.Bilirkişi mahkeme öncesinde ve sırasında görüş bildirmelidir	Kişi Sayısı	6	6	26	130	42	3,93	0,83
	%	2,9	2,9	12,4	61,9	20,0		
28.Bilirkişi mahkeme sırasında görüşlerini açıklamak zorundadır.	Kişi Sayısı	5	13	25	126	41	3,88	0,88
	%	2,40	6,20	11,90	60,00	19,50		
29.Ülkemizde uzmanlık (bilirkişilik) hizmeti yeterli düzeyde olduğu için, "dava destek danışmanlığı" hizmetine gerek yoktur.	Kişi Sayısı	40	97	53	14	6	2,28	0,94
	%	19,0	46,2	25,2	6,7	2,9		
30."uzman tanıklık" ve "dava desteği" hizmetlerinin etkinliği için hukuk muhakemeleri kanununa yeni düzenlemeler getirilmelidir.	Kişi Sayısı	6	6	39	119	40	3,86	0,86
	%	2,9	2,9	18,6	56,7	19,0		
31.Dava destek danışmanları avukatlara yardımcı olurlar.	Kişi Sayısı	8	10	40	118	34	3,76	0,91
	%	3,8	4,8	19,0	56,2	16,2		
32.Dava destek danışmanları her durumda mahkemeye açıklama yapmak zorundadırlar.	Kişi Sayısı	6	12	49	104	39	3,75	0,92
	%	2,9	5,7	23,3	49,5	18,6		
33.Dava destek danışmanının muhasebe konusunda derin bilgiye sahip olması gereklidir.	Kişi Sayısı	6	8	30	98	68	4,02	0,94
	%	2,9	3,8	14,3	46,7	32,4		
34.Türkiye’de dava destek danışmanlığına çok ihtiyaç vardır.	Kişi Sayısı	4	5	39	101	61	4,00	0,86
	%	1,9	2,4	18,6	48,1	29,0		

Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik algılarını ölçmeye ilişkin görüşlerini yansıtan maddelere verilen cevaplara göre:

“Hile ve yolsuzlukların tespitinde ülkemizdeki denetim faaliyetleri yeterli düzeydedir.” ifadesine muhasebe

meslek mensuplarının %21,4'ü kesinlikle katılmadığını, %44,3'ü katılmadığını, %19,5'i kararsız olduğunu, %9,5'i katıldığını, %5,2'si ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Hile denetimi uygulamasında çeşitli tekniklerin bilinmesi gerekmektedir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %1,9'u kesinlikle katılmadığını, %3,3'ü katılmadığını, %4,3'ü kararsız olduğunu, %54,3'ü katıldığını, %36,2'si kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Hile denetçiliğinin yapmış olduğu işleri denetçi de yapabilir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %4,3'ü kesinlikle katılmadığını, %23,8'i katılmadığını, %30'u kararsız olduğunu, %31,4'ü katıldığını, %10,5'i ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Bu ifadeye muhasebe meslek mensuplarının kısmen katıldıkları söylenebilir.

"Türkiye'de bilirkişilik müessesesi etkin olarak işlemektedir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %11,9'u kesinlikle katılmadığını, %39,5'i katılmadığını, %26,2'si kararsız olduğunu, %17,6'sı katıldığını, %4,8'i ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Bilirkişi mahkeme öncesinde ve sırasında görüş bildirmelidir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %2,9'u kesinlikle katılmadığını, %2,9'u katılmadığını, %12,4'ü kararsız olduğunu, %61,9'u katıldığını, %20'si ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Bilirkişi mahkeme sırasında görüşlerini açıklamak zorundadır." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %2,4'ü kesinlikle katılmadığı, %6,2'si katılmadığını, %11,9'u kararsız olduğunu, %60'ı katıldığını, %19,5'i ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Verilere bakıldığında muhasebe meslek mensuplarının yüksek oranla bu ifadeye katıldıkları görülmektedir.

"Ülkemizde uzmanlık (bilirkişilik) hizmeti yeterli düzeyde olduğu için, "dava destek danışmanlığı" hizmetine gerek yoktur." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %19'u kesinlikle katılmadığını, %46,2'si katılmadığını, %25,2'si kararsız olduğunu, %6,7'si katıldığını, %2,9'u kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Uzman tanıklık" ve "dava desteği" hizmetlerinin etkinliği için Hukuk Muhakemeleri Kanununa yeni düzenlemeler getirilmelidir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %2,9'u kesinlikle katılmadığını, %2,9'u katılmadığını, %18,6'sı kararsız olduğunu, %56,7'si katıldığını, %19'u ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

"Dava destek danışmanları avukatlara yardımcı olurlar." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %3,8'i kesinlikle katılmadığını, %4,8'i katılmadığını, %19'u kararsız olduğunu, %56,2'si katıldığını, %16,2'si ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Veriler incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının bu ifadeye yüksek oranda katıldıkları görülmektedir.

"Dava destek danışmanları her durumda mahkemeye açıklama yapmak zorundadırlar." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %2,9'u kesinlikle katılmadıklarını, %5,7'si katılmadıklarını, %23,3'ü kararsız olduklarını, %49,5'i katıldıklarını, %18,6'sı ise kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensupları bu ifadeye yüksek oranda katılmaktadır.

"Dava destek danışmanının muhasebe konusunda derin bilgiye sahip olması gereklidir." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %2,9'u kesinlikle katılmadıklarını, %3,8'i katılmadıklarını, %14,3'ü kararsız olduklarını, %46,7'si katıldıklarını, %32,4'ü ise kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Verilere göre muhasebe meslek mensuplarının bu ifadeye yüksek oranda katıldıkları görülmektedir.

"Türkiye'de dava destek danışmanlığına çok ihtiyaç vardır." ifadesine muhasebe meslek mensuplarının %1,9'u kesinlikle katılmadığını, %2,4'ü katılmadıklarını, %18,6'sı kararsız olduklarını, %48,1'i katıldıklarını, %29'u ise kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensupları bu ifadeye yüksek oranda katılmaktadır.

Tablo 6. Muhasebe Meslek Mensuplarının Deneyimleri ile Adli Muhasebecilik Farkındalık ile Adli Muhasebecilik Algı Düzeylerine Yönelik ANOVA Analizi

Mesleki Deneyim		Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	F	P
Farkındalık_ortalama	1-10	111	1,7793	,58265	,05530	4,352	,014
	11-25	83	2,0542	,78481	,08614		
	25+	16	1,7344	,67373	,16843		
	Toplam	210	1,8845	,68698	,04741		
Algı_ortalama	1-10	111	3,6198	,37846	,03592	4,039	,019
	11-25	83	3,7353	,33424	,03669		
	25+	16	3,4871	,50874	,12719		
	Toplam	210	3,6553	,37838	,02611		

H1: Kabul edilmiştir

H2: Kabul edilmiştir

Bu sonuca göre muhasebe meslek mensuplarının deneyimleri açısından adli muhasebecilik farkındalık/deneyim ve algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuçlarla H1 ve H2 kabul edilmiştir. Tabloya göre 11-25 yıl deneyime sahip meslek mensuplarının adli muhasebecilik farkındalık (\bar{x} = 2,054) ve adli muhasebecilik algı düzeylerinin (\bar{x} = 3,735) diğer deneyim aralığına sahip meslek mensuplarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Muhasebe Meslek Mensuplarının Unvanları ile Adli Muhasebecilik Farkındalıkları ile Adli Muhasebecilik Algı Düzeylerine Yönelik ANOVA Analizi

Unvan		Kişi	Ortalama	Standart	Standart	F	P
Farkındalık_ortalama	Stajyer SM	63	1,7262	,50344	,06343	3,001	,032
	SMMM	140	1,9321	,73200	,06187		
	YMM	3	2,0000	1,14564	,66144		
	Denetmen	4	2,6250	,75000	,37500		
	Toplam	210	1,8845	,68698	,04741		
Algı_ortalama	Stajyer SM	63	3,6097	,38414	,04840	,625	,600
	SMMM	140	3,6697	,37712	,03187		
	YMM	3	3,7451	,16199	,09352		
	Denetmen	4	3,8015	,47690	,23845		
	Toplam	210	3,6553	,37838	,02611		

H3: Kabul edilmiştir

H4: Reddedilmiştir

Bu sonuca göre H3 kabul edilmiş H4 ise reddedilmiştir. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının unvanları açısından adli muhasebecilik farkındalıkları anlamlı farklılık gösterirken, adli muhasebecilik algı düzeyleri farklılaşmamaktadır. Muhasebe meslek mensuplarından denetmen unvanına sahip olanların (\bar{x} = 2,6250) adli muhasebecilik farkındalıklarının diğer unvanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaşları ile Adli Muhasebecilik Farkındalık ve Adli Muhasebecilik Algı Düzeylerine Yönelik ANOVA Analizi

		Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	F	P
Farkındalık_Ortalama	20-30	64	1,7500	,58757	,07345	3,914	,021
	31-45	114	2,0044	,72942	,06832		
	45+	32	1,7266	,65179	,11522		
	Toplam	210	1,8845	,68698	,04741		
Algı Ortalama	20-30	64	3,6255	,38310	,04789	4,636	,011
	31-45	114	3,7165	,34429	,03225		
	45+	32	3,4972	,43990	,07776		
	Toplam	210	3,6553	,37838	,02611		

H5: Kabul edilmiştir

H6: Kabul edilmiştir

Bu sonuca göre 31-45 yaş ($\bar{x} = 2,0044$) muhasebe meslek mensuplarının diğer yaş aralığındaki meslek mensuplarına göre adli muhasebecilik farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Adli muhasebecilik algı düzeylerine göre yine 31-45 yaş ($\bar{x} = 3,7165$) aralığına sahip muhasebe meslek mensuplarının diğer yaş aralığına sahip meslek mensuplarından yüksek algıya sahip olduğu sunucuna ulaşılmıştır. H5 ve H6 kabul edilmiştir

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Küreselleşen dünyada her geçen gün yeni gelişmeler ve değişimler yaşanırken işletme fonksiyonları da bu gelişme ve değişimlerden etkilenmiştir. Özellikle de teknolojinin hızla gelişmesi işletmelerde yapılan denetimin yetersiz kaldığını ortaya çıkarmıştır. İşletmelerin hedeflerine ulaşmak için hile ve yolsuzluklara başvurusu, finansal konulardaki yaşanan anlaşmazlıklar ve tüm dünyayı etkileyen Enron, Worldcom, Adelphia, ve Parmalat gibi muhasebe ve denetim skandallarının yaşanması denetim mesleğine olan güveni sarsmış ve bu mesleğin sorgulanmasına neden olmuştur. Denetim mesleğinin beklentileri karşılamaması bu alanda yeni uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bu uzmanlık alanlarından birisi, hiç şüphesiz denetim alanında etkili, daha kapsamlı ve önemi çok olan adli muhasebedir.

Adli muhasebe, mahkeme konusu olabilecek herhangi bir finansal uyumsuzluğu ya da farklı konulardaki mali suçları öncelikle muhasebe, hukuk ve denetim olmak üzere kriminoloji, psikoloji, sosyoloji vb. çeşitli disiplinlerle çözüme kavuşturan uzmanlık alanıdır. Uluslararası şirketlerin iş yükümlülüklerin artması ve işlemlerin karmaşıklaşması adli muhasebeye ihtiyacı büyük ölçüde arttırmıştır. Çünkü yargı sürecindeki finansal konular veya henüz yargıya intikal etmemiş olaylar karşısında hukukçular yetersiz kalabilmektedir. Tam da bu noktada adli muhasebeciler devreye girip avukatlara, hâkim ve savcılara yardımcı olmaktadır.

Türkiye’de adli muhasebecilik mesleğinin, dava desteği kapsamında yapılan bilirkişilik ve ‘Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanı Programı’ dışında yapılan direkt bir uygulaması yoktur. Bu bağlamda adli muhasebecilik alanında ülkemizde kanuni düzenlemelerin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sadece mahkemeye intikal etmiş muhasebe davalarında değil toplumun her alanında adli muhasebeye gün geçtikçe ihtiyaç duyulduğunu söylemek doğru olacaktır.

Adli muhasebe mesleğine ülkemizde ihtiyaç duyulmasına karşın kanuni zeminin boşluğu mesleğin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Öncelikle bu mesleğin gelişmesi ve sağlam bir temele oturması için Türk Ceza Kanunu, İcra-İflas Kanunu ve Borçlar Kanunu gibi kanunlarla kapsamı belirlenmeli ve uygulanabilir olması

için 3568 sayılı meslek kanununda yer almalıdır. Bu kanunda yer almasıyla birlikte mesleğin eksiklikleri giderilecek ve geliştirilmesine katkı sağlanacaktır. Bununla birlikte adli muhasebe alanında uzmanlaşmak amacıyla kurum, kuruluş ve üniversitelerin düzenledikleri kurs, seminer ve eğitim programlarına katılıp sertifika sahibi olan meslek mensuplarının bu sertifikalarla görev tanımlarının yapılması ve mesleklerini icra etmeleri için gerekli koşulların sağlanması mesleğin gelişimine ivme kazandıracaktır. Ayrıca üniversitelerde adli muhasebe eğitimi verilmesi mesleğin gelişmesinde önemli rol oynayacaktır. Bu eğitim lisans dersi olabileceği gibi bölüm olarak veya yüksek lisans ve doktora düzeyinde de yapılabilir.

Adli muhasebecilik mesleğinin uygulama alanı bulmasıyla uzman tanıklar bilirkişilerin yükünü hafifletecek ve mali konularda yaşanan problemleri azaltacaktır. Bununla birlikte mali suç ve hileleri araştırarak ve analiz ederek dava esnasında suça ait delilleri anlaşılır hale getirerek karar mercilerin doğru karar vermelerini sağlayacaktır. Ayrıca adli muhasebecilik mesleği hilelerden arındırılmış mali raporlar hazırlayarak işletmelerin şeffaf olmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmada uygulanan anket sonuçlarına göre muhasebe meslek mensupları ülkemizde adli muhasebecilik mesleğine ihtiyaç duyulduğunu, bu mesleğe eğitim, seminer gibi faaliyetlerin farkındalık yaratacağını düşünmektedirler. Ayrıca bu mesleğin profesyonel bir meslek olabilmesi için yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından sertifika verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılar adli muhasebeciliğin ayrı bir müfredatı olması gerektiğini ve ülkemizde yapılan eğitimlerin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Bu meslekte başarılı olabilmek için yoğun bir adli muhasebe eğitimine ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte muhasebe meslek mensuplarının aldıkları eğitimler yanında teorik olarak öğrendiklerini pratiğe dökülebilmek için ilgili kurum ve kuruluşlarda staj yapmalarının önemli rol oynadığını düşünmektedirler. Ayrıca adli muhasebenin yeni iş fırsatları sunacağı görüşüne de katılmaktadırlar.

Muhasebe meslek mensupları ülkemizde hilelerin tespiti ve önlenmesi için hile denetçiliğine önemli ölçüde ihtiyaç duyulduğunu, "uzman tanıklık", "dava destek danışmanı" gibi faaliyetlerin ülkemizde yeterli olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca ülkemizde bilirkişilik müessesinin etkin olarak işlemediğini belirtmişlerdir. Adli muhasebecilik mesleğinin uygulanabilmesi için ayrı bir yasası olması gerektiğini düşünmektedirler.

Çalışmada muhasebe meslek mensuplarının yaşları, deneyimleri, unvanları ile adli muhasebecilik farkındalıkları ve algıları değerlendirilmiştir. Tablolaştırılan değerlere bakıldığında deneyim, unvan ve yaş grupları ile adli muhasebecilik farkındalık ve algı düzeylerine arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme sonunda 11-25 yıl deneyime sahip meslek mensuplarının adli muhasebecilik farkındalıklarının ve algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Muhasebe meslek mensuplarının yaşlarına bakıldığında daha genç meslek mensuplarının adli muhasebecilik konusunda farkındalıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu da genç muhasebe meslek mensuplarının araştırmaya ve kendilerini geliştirmeye daha açık olduğunu göstermektedir. Denetmen unvanına sahip muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik farkındalık ve algı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak anket sonuçlarına göre adli muhasebenin muhasebe meslek mensuplarıncaya yeterli seviyede bilindiğini söylemek yanlış olacaktır.

Sonuç olarak, ülkemizde adli muhasebe mesleğine ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat bu meslek yeteri kadar bilinmemekte ve uygulama alanı bulamamaktadır. Mesleğe farkındalık yaratmak ve uygulanabilir hale getirmek için birtakım destekleyici unsurların olması gerekmektedir. En önemli unsur bu alanda üniversitelerde eğitimlerin artırılmasıdır. Diğer bir unsur öğrenilen teorik bilgileri ilgili kurum ve kuruluşlarda staj yaparak pratiğe dökülebilmektir. Bu sayede eğitim alan kişiler adli muhasebe mesleğini kolaylıkla yapabileceklerdir. Bir diğer önemli unsur ise mesleğin yasal bir mevzuata dayandırılmasıdır. Bu unsurlarla beraber adli muhasebecilik mesleği kurumsal bir kimlik kazanacak ve mali suçlarla mücadele eden önemli bir meslek olarak ortaya çıkmış olacaktır.

Adli muhasebe ve adli muhasebecilik mesleği meslek mensupları ve aday öğrenciler kadar akademisyenlerin de gündeminde olması gereken bir konudur. Ayrıca konunun güncelliği hem teori hem uygulama düzeyinde önemli olduğu için işletme yöneticilerinin, çalışanlarının adli muhasebe davaları ve bu davalara bakışlarının analizi gibi çalışmalar da anlamlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açık, S. (2016). Adli Muhasebecilik Mesleğinin Faaliyet Alanları ve Eğitim Boyutu Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3), 1071-1090.
- Akın, O. ve Onat, O. K., (2015), Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebecilik kavramına bakış açılarının değerlendirilmesi, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 8(1), 33-51.
- Akyel, N. (2009). *Adli Muhasebecilik ve Türkiye’de Uygulanabilmesi için Altyapı Bileşenlerinin Mevcut Durumu, Değerlendirilmesi ve Öneriler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bayrak, N. (2016). *Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilen, A., ve Akatak, A. (2019). Adli muhasebe uygulama alanları ile adli muhasebe kapsamında hile ve yolsuzlukların incelenmesi. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 164-175.
- Ciğer, A., ve Topsakal, Y. (2015). Adli muhasebecilik mesleğine genel bakış: Adli muhasebe eğitiminin faydaları ve engelleyicileri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15(31), 70-88.
- Çabuk, A., ve Yücel, E. (2012). Adli muhasebecilik mesleğinin Türkiye’deki gelişme potansiyeline yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (56), 67-84.
- Çeliker, F., ve Aygün, M., (2018). Adli muhasebe ve ilgili tarafların algı düzeyleri: Van örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(6), 151-166.
- Çil Koçyiğit, S., Güngör Tanç, Ş, Koçyiğit, H. 2021, Türkiye’de Muhasebe-Finansman Anabilim Dalında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Bakış Açısıyla Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği, 18. *Uluslararası Muhasebe Konferansı 18th International Conference on Accounting*, MODAVICA 2021,157-161.
- Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E., Altunışık, R. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Dağdeviren, İ. E., ve Mirza, Ş. (2017). Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik Ege Bölgesinde bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 10(2), 209-233.
- Doğan, S. (2016). Adli muhasebecilik mesleği ve mesleğin geleceği. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 5(5), 16-29.
- Elitaş, B. L. (2012). Seçilmiş örneklerle adli muhasebe eğitimi ve Türkiye için bir değerlendirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (55), 153-172.
- Erdoğan, M. (2020). Hile denetçiliği ve araştırmacı muhasebecilik çerçevesinde adli muhasebe: Örnek olay incelemesi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12 (4), 3714-3726.
- Golden, T. W. and Paul T. P. (2006). “Looking Forward: The Future of Forensic Accounting Investigation”. A Guide to Forensic Accounting Investigation, John Willey & Sons, Inc, Chapter: 535- 546. <http://www.forensic-accounting-information.com> (Erişim Tarihi: 01.02.2019).
- Gülten, S. (2010). Adli muhasebe kavramı ve adli müşavirlik mesleği. *Ankara Barosu Dergisi*, 68(3), 311-320.
- Gülten, S., İ. Kocaer (2011). *Adli Muhasebe Uygulamaları (1. Baskı)*. Ankara: Ankara Ofset.
- Karacan, S. (2012). Hukuk ile muhasebenin kesişme noktası: Adli muhasebe. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (8). 105-128.
- Kasum, A. (2009). The relevance of forensic accounting to financial crimes in private and public sectors of third world economies: A study from Nigeria. *In Proceedings of The 1st International Conference on Governance Fraud Ethics and Social Responsibility*. June. 11-13.

- Kaya, Z. (2013). *Adli Muhasebecilik Kavramı Farkındalığı: Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayış, A. (2016). Güvenirlilik Analizi (Reliability Analysis). Şener Kalayçı (Ed). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kılıç, İ., ve Servet, Ö. Adli muhasebenin tarafları üzerine bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (22), 467-497.
- Kıllı, M., ve Çeviren, S. M. (2017). Muhasebe meslek mensuplarının adli muhasebe farkındalıkları: Mersin ilinde bir araştırma. *World of Accounting Science*, 19(1), 87-108.
- Küçük, D. (2021). Adli muhasebe perspektifinden bankacılık hileleri: banka muhasebe hilelerinde hilekâr profili ve hilenin nitelikleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(64), 227-246.
- Kızıl, C., Akman, V., ve Okkaya, D. (2016). Adli Muhasebe Kavramının Önemi ve Farkındalık Düzeyi: Yalova Üniversitesi Öğrencileri ile bir SMMM Meslek Mensubu Üzerinde İki Yönlü Uygulama. *Global Business Research Symposium, 1st Doctoral Conference* (Vol. 14, p. 7).
- Kurt, G., ve Uçma, T. (2009). Adli muhasebecilik mesleği ve adli muhasebeci olabilme sürecinin Türkiye’deki ve Amerika’daki yasal düzenlemeler açısından karşılaştırılması. *Journal of Commerce*, (2), 161-178.
- Meriç A. (2016). *Adli Muhasebe* (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mazumder, M. (2021). Forensic Accounting – An Investigative Approach of Accounting https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1864346 (Erişim Tarihi: Kasım, 2021).
- Özdemir, M. (2015). Türk Hukuk Sisteminde Bilirkişilik. *TMMOB EMO Ankara Şubesi Haber Bülteni* Sayı:2. https://www.emo.org.tr/ekler/6a3b7a5fa7970bf_ek.pdf?dergi=983 (Erişim Tarihi: Aralık 2021).
- Pamukçu, A. (2017). Adli muhasebe ve bağımsız denetim sürecine etkisi. *Öneri Dergisi*, 12(48), 227-244.
- Rezaee, Z., ve Wang, J. (2019). “Relevance of big data to forensic accounting practice and education”. *Managerial Auditing Journal*. 268-288.
- Terzi, Y. (2019). SPSS ile İstatistiksel Veri Analizi, <https://docplayer.biz.tr/187444191-Spss-ile-istatistiksel-veri-analizi.html> (Erişim Tarihi: Aralık 2021)..
- Usul, H, ve Topçuoğlu, M. (2011). “Finansal manipülasyonların ortaya çıkarılması ve önlenmesinde adli muhasebenin önemi: Türk Hukuk sisteminde var olması gerekliliği üzerine bir araştırma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 53 – 56.
- Üçoğlu, D. (2021). Adli muhasebe eğitimi: Yüksek lisans müfredat geliştirme önerisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 81-106.